صبورالله سیاسنگ ۲۰۲۴/۰۴/۰۲
پښتو ژباړه: رحمت آریا ۲۰۲۳ اکتوبر

د (میر اکبر خیبر)
د قتل پلټنه
۶۰ برخه

په پام کې ده چې په ۲۰۲۴ز کال کې د میر اکبر خیبر د قتل د پلټنې په هکله دوهم ټوک ولیکل سي. له دې کبله له ټولو ښاغلو لوستونکو په ځانګړې توګه د افغانستان د خلق ډیموکراتیک ګوند له لوړ پوړو او ټیټ پوړو غړو او عیني شهودو څخه هیله کېږي چې که د افغانستان د تأریخ د یوهٔ ناسپړل سوي باب په هکله کره او ناویل سوي دقیق معلومات په لاس کې لري نو یا دې له ما سره او یا دې له لیکوال ښاغلي ډاکټر صبورالله سیاسنګ سره د برېښنالیک د پتو له لارې اړیکه ونیسي او دغه تشه دې ډکه کړي. مه پرېږدئ چې تأریخ په راتلونکي کې تحریف سي.
په درنښت

د معلوماتو راټولونکی	صبورالله سـیاسـنګ
برېښنا لیک پته:	siasang@yahoo.com
پښتو ژباړه:	رحمت آریا - اکتوبر ۲۰۲۳
د برېښنا لیک پته:	RahmatArya@Rogers.com

سیاسنګ: له ببرک کارمل سره آشنایي؟
جلالر: نوم ئې ما په ۱۹۵۶ز کال کې اورېدلی وو. په ۱۹۵۹ز کال کې ورسره آشنا سوم. د پلان د وزارت ودانۍ د صدارت له څلور لارې څخه د پښتونستان څلور لارې ته راکډه سوې وه. هغه مهال محمد داؤود د پلان وزیر او په همزمانه توګه ددفاع وزیر او صدراعظم هم وو. وزارت په نوې ودانۍ کې د اداري تشکیلاتو له اړخه پراختیا موندلې وه او دوه نوري شعبې رامنځته سوې. د عبدالستار شالیزي تر ریاست لاندې پلان جوړونه او د عبدالله یفتلي تر ریاست لاندې د احصائیې ریاست. عمومي آمر، عبدالحی عزیز وو. کارمل په لومړیو کې مأمور وو او وروسته د جنسي محاسبې د شعبې مرستیال وټاکل سو. ما د مالیې او پلان جوړونې د دواړو ریاستونو چارې پر مخ بیولې خو همکارانو به زه د «مدیر صاحب» په نوم یادولم. هغه مهال مې تخلص نـهٔ درلود.

زما د کار دفتر د مالي اداري په نوم او د جلسې د اتاق په نوم دوه کوټې درلودلې. د کارمل د کار میز ئـې زما د دفتر یوهٔ ګوټ ته راووړ. زه ۲۳ کلن وم او کارمل تر ما پینځه شپږ کاله مشر ښکارېدی. سره له دې چې معمولاً خوش او خوله ئـې له موسکا ډکه وه خو د زنداني کېدلو اغـېـزې ئـې له ورایه پر مخ ښکارېدلې. نـهٔ پوهـېږم چې د کار حجم ئـې ډېر وو او یا ئـې له رسمي دندې سره مینه نـهٔ درلوده. فکر او ذهن ئـې په سیاسي مسایلو او طبقاتي مبارزې کې ډوب وو.

سیاسنګ: ډاکټر حسن شرق؟
جلالر: موږ له یو بله سره له ۱۹۵۸ز کال راپه دېخوا آشنا یو. عبدالحی عزیز یوه ورځ زه یوهٔ مېلمه ته چې په ونه ټنګ او په تـنه نری وو داسي معرفي کړم: «ډاکټر شرق او محمد خان». زموږ له دوستۍ څخه چې شپږ لسیزې تېرېږي زه

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولئ

ډېر لږ کسان پېژنم چي دده په اندازې دې درايت، پاکي او پوهه ولري. تر ما لس کاله مشر دی. دغه خـبير شخصيت ډېربښـهٔ حضور د ذهن او فوق العاده حافظه لري.

سیاسنگ: میر اکبر خیبر؟

جلالر: په ۱۹۵۸ز کال کي مي د ډاکتر شرق له خولي د هغـهٔ نوم او توصيف اورېدلی وو. په ۱۹۵۹ز کال کي خيبر او شاه محمد دوست زما د کار دفتر ته راغلل. کارمل له هغوی سره د روغبړ او پوښتني ګروېږني په ترڅ کي زه هم هغوی ته معرفي کړم. د هغـهٔ تصور پر بنسټ چي ما له خيبر څخه درلود، خيال مي کاوهٔ چي ټول به د هغـهٔ په مخکي چوپ پاتي سي. هغه زما نظر ته آرام او متواضع انسان ښکاره سو. خبري ئې لږ کولي او تر ډېره به ئې نورو ته غوږ نيوهٔ. زما او د زما د پلار په هکله ئې معلومات درلودل. ښايي کارمل به ورته ويلي ول. زما په ژوند پوري اړوند څو عادي پوښتني ئې راڅخه وکړې. هر ځل به ئې چي غوښتل څه ووايي ويل به ئې: ستاسو په اجازې.

سیاسنگ: خیبر او شاه محمد دوست د کارمل لیدلو ته راغلي ول؟

جلالر. يوازې همدا دوه تنه به نـهٔ ول. ګڼ شمېر مهم شخصيتونه هم د کارمل ليدلو ته راتلل. دې لړۍ څو کاله دوام وکړ. د فتح محمد په نوم يوهٔ سړي ډېر تګ راتګ کاوهٔ. هغه ئې د «فرقه مشر صاحب» په نوم ياداوهٔ. وروسته خبر سوم چي يو مهال بندي هم وو.

سیاسنگ: د پلان د وزارت مسؤولینو د مېلمنو د راتگ پر وړاندي اعتراض نـهٔ کاوهٔ؟

جلالر: تګ راتګ هره اونی نـهٔ وو. کله به په مياشت کي يو ځل يا دوه مياشتو کي يو ځل راتلل. له دې چي موږ بېلا بېل او ډول ډول مراجعين درلودل نو د پلان وزارت مستقيماً د داؤود خان تر نظارت لاندې وو، که هره ورځ هم راتلل د کوم چا له لوري ئې منفي غبرګون نـهٔ ليد.

سیاسنگ: آیا په هغو شپو ورځو کي د افغانستان د خلق ډیموکراتیک گوند بنسټ نـهٔ ول اېښودل سوی وو؟

جلالر: ګوند نـهٔ وو خو د خيبـر او د کارمل ګرد چاپيره ډېـر کسان راټول سوي ول. د خبرو او وراشو تومنو ئې څرګندوله چي يو خوځښت پر لاره دی. يوهٔ په زړهٔ پوري ټکي چي زما پاملرنه ئې ځانته واړوله دا وو چي د کارمل مېلمانـهٔ د هغـهٔ د راتلونکي ځانجوړي/ خود جوشي اړخ غړي ول لکه دوست او کشتمند خو هغه کسان چي د خيبر ليدلو ته راتلل له هرې کټګورۍ څخه ول لکه امين نوميالی، برات علي تاج، عبدالله بختانی خدمتګار، شاه علي اکبر شهرستاني، بلبل شاه جلال، عبدالحکيم هلالي، ضمير صاف ي او....

زه په ندرت د هغوی په غونډو کي کښـېناستم او د خبرو اترو او وراشو له تومنو/ محتوياتو څخه ئې نـهٔ خبرېدم. علاقه مي هم ورسره نـهٔ درلودله. که دوی راته کومه بلنه راکوله نو ورتلم. يوه ورځ کارمل د کنفرانس د اتاق له منځه راته راناري کړې او وئـې ويل: راسه چي يوه نوې ټوکه درته لرم؛ بيا ئې په دوام وويل: د ښځو استازې خدايتعالی ته د هغې بې عدالتۍ پر وړاندي چي د نارينه وو په پرتلې ددوی په حق کي سوې شکايت وکړ او وئـې ويل: موږ ۹ مياشتې د حمل ستونزې ګالو، د زېږون درد زغمو او ځيني وختونه د زېږون پر مهال خپل ځان له لاسه ورکوو. موږ له الهي دربار څخه د انصاف او عدالت غوښتنه کوو. خدايتعالی د هغوی عرض حال قبول کړ او وئـې فرمايل: سر له همدغي شپېبي له تاسو څخه د زېږون درد اخلم او نارينه وو ته ئې ورکوم. د ښځو استازې خوشحاله سوه او ټولو ښځو ته ئـې خبر ورکړ او وئـې ويل: سره له دې چي د خدای په قول کي هېڅ خلاف نـهٔ سته، راځئ چي د ګاونډي مـېـرمـن چي حمل لري د ماشوم د زېږون تر ورځې پوري تر څار لاندې ولرو. د نهو مياشتو په اوږدو کي ئې وليدل چي دا ښځه نـهٔ يوازې د درد احساس نـهٔ کوي بلکه نوی زېږېدلی ماشوم ئې هم له درد پرته وزېږېد. يوې ښځې وويل: تر دې ځايه خو خبره سمه ده. بلې کوټې ته لاړ سو او وګورو چي د نوي زېږېدلي ماشوم پلار څومره درد لري. ښځې د سړي ليدلو ته ورغلي او وئـې ليدل چي سړی آرام خپل سګرټ ښکي، په لوی کوچ کي کرار ناست او پېښـې ئې خپلې مخې ته ميز باندې اوږدې غځولي دي. ټولي ښځې ورته هک پک پاتي سوې چي سړی څنګه دومره آرام او بې خياله ناست دی. په همدې شـپـبـې کي سترګي ئې، د کوټې د کړکۍ له شا په بڼوال باندې ولګـېدلي او وئـې ليدل چي خوراکی پرځمکه غونج پروت او د درد له لاسه ئې چيغي پورته ختلي دي!

لنډه دا چي ښځي يوه سوې چي وضعيت خراب دی، له دې کبله ئې له خپله استازې وغوښتله چي بېرته دې د خدايتعالی دربار ته ورسي او عرض دې وکړي چي قضيه دې بېرته خپل لومړني حالت ته راوګرځوي.

کارمل ته مي وويل: وګوره! ددې ټوکي تومنه يا محتوی ستا د ماترياليستي عقيـدې، د خدايتعالی د احکامو او عدالت اهميت ښکاره کوي. کارمل لږ خوابدی سو او وئـې ويل: د خلکو پر وړاندې زموږ اصلي مکلفيت د هغوی د شعور د کچې لوړول

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

دي. ما ورته وويل: د اسلام له دين سره څه کوئ؟ وئـې ويل: وروسته له دې چې خلک د معرفت څښتـنان سول هغه مهال به وګورو چې له مذهبي مسايلو سره څه وکړو.

سياسنګ: د نورو – د بېلګې په توګې خيبـر – غبرګون څه وو؟
جلالر: ټولو وخندل خو له ما پرته بل چا تبصره ونـهٔ کړه. هغه ورځ زموږ په ډله کې خيبـر نــهٔ وو. کارمل د ټوکو ټکالو سړی نـهٔ وو په ځانګړې توګې پر ښځو باندې د تبصرې په برخه کې ډېر محتاط وو. نـهٔ پوهېږم چې هغه ورځ ئـې کومه خبره په ذهن کې وه چې داسې ټوکه ئـې وکړه. يو يا دوه کاله ئـې له وادهٔ تـېر سوي ول. کارمل کورنيو اړيکو ته ډېر اهميت ورکاوهٔ او په دې نظر وو چې د ښځې او نر تر منځ د وادهٔ يو له بنسټيزو موخو څخه د سالم ماشوم زېږول دي. په زړهٔ پورې دا ده چې يوه ورځ مې د هغـهٔ له خولې د همکارانو د يوهٔ لوی ټولي په منځ کې واورېـدل: جنسي مقاربت، انساني عمل نـهٔ دی.

سياسنګ: خيبـر ولې زنداني سوی وو؟
جلالر:ما په خپله د خيبـر له خولې په دې اړه څه نـهٔ دي اورېدلي. نـهٔ ئـې غوښتل په دې هکله خبرې وکړي. خو ما خبر درلود چې د غلام محمد غبار، عبدالرحمن محمودي، صديق فرهنګ، عبدالحی عزيز، مـير اکبر خيبـر، ببرک کارمل په شان يو شمېـر روڼ اندي په بېـلابېـلو وختونو کې په بېلابېلو تورنو سياسي زندانيان ول.

سياسنګ: ويل کـېږي چې: خيبر په دې تور زنداني سوی وو چې د ۱۳۲۹ل کال [۲۱/۰۳/۱۹۵۰] د وري د لومړي په نوروزي پاڅون کې ئـې ګډون کړی وو او په زندان کې ئـې له خواجه نعيم زوري سره لـيدنې کتـنې درلودلې وې.

جلالر: د هغې پـېژندنې له مخې چې زه ئـې له خيبـر څخه لرم دا ده چې خيبـر په پاڅون او بلوا کې ګډون نـهٔ کاوهٔ. هغه ددې کار اهل نـهٔ وو. که وو هم، نو د قوماندان زوري په شان به څوارلس يا پـينځلس کاله بندي پاتې سوی وو. ددې تر څنګ، په يوې کوټې کې د دوه وو زندانيانو لـيدهٔ کاتـهٔ په دې معنی نـهٔ دي چې دواړه دې هم – فکره وي. خواجه زوري د ظاهرشاه او سرداؤود له مخالفينو څخه وو، حال دا چې خيبـر د شاه مخالف او د داؤود موافق وو.

سياسنګ: له همدې کبله ول چې د محمد داؤود کودتای ئـې ومنله؟
جلالر: د جمهوريت په ملاتړ کې يوازې خيبـر نـهٔ وو. په لومړيو کې خلق او پرچم دواړو د جمهوريت راتګ ته په نـېـک فال کتل او ملاتړلي ئـې تر څنګ ودرېدل، خو د شوروي په دستور او مرستې ئـې لومړی د داؤود حاکميت او ورپسې ئـې خپل حکومت راوپرځاوهٔ. البته ما ته د چنګاښ د ۲۶ کودتا يوه تأريخي معمی ده. ان اورېـدلي مې دي چې شاه په خپله په کې غير مستقيم لاس درلود.

سياسنګ: محمد ظاهر د جمهوريت د کودتا په برياليتوب کې او شوروي اتحاد د افغانستان د خلق ډيموکراتيک ګوند د واکمنۍ په راپرځولو کې څه ونډه درلودله؟

جلالر: ستاسو د پوښـتـنې لومړۍ برخه مې په تفصيل سره په Rumi Tomato کې ليکلې ده. د پوښـتـنې د دوهمې برخې په هکله کولی سم ووايم چې د ډيموکراتيک ګوند مشرانو، د ګوند د بنسټ اېښودلو له نـېـټې بيا د ګوند د پرځـېدلو تر نـېـټې پورې په کابل کې د شوروي د سفارت د مقاماتو له اجازې پرته ان د يوې مستقلانه جملې د ويلو صلاحيت نـهٔ درلود. که شوروي مشاورينو د غوايي له پـېښې مخکې او له هغې وروسته د ګوند په کورنيو چارو کې مداخله نـهٔ وای کړې، نو د افغانستان د خلق ډيموکراتيک ګوند په شان بل هــېڅ سياسي تشکيل نـهٔ سوای کولی چې په افغانستان کې د هغوی په شان ښه مبارزه او ښـه حکومتولي وکړي. د ډيموکراتيک ګوند په دواړو جناح ګانو کې پاک ترينه ملي، مترقي او په رښتوني توګه هـېوادپال کسان راټول سوي ول. د شوروي کمونيست ګوند د پردې تر شا ټولو فجايع کې له جهادي تنظيمونو سره د اړيکو له ټينګولو نيولې او د خپل لاسپوځي حکومت پر ضد د هغوی تر تمويل پورې، په مشرتابـهٔ کې تر تغيـير او تبديل، په ګوند کې دننه تر کودتاګانو او قـتـلونو پورې ټولو کې ئـې لاس درلود او د ګوند دواړه جناح ګانې ئـې له فرکسيونونو سره يو ځای د لاس پاکولو د دستمال په توګه وکارول. که تاسو د ۱۳۵۷ل کال د غوايي له پــېـښې وروسته د ډيموکراتيک ګوند د مشرانو عکسونه وګورئ نو وينئ چې دوی د واکمنۍ د عيش او تـنعم د عسل په څو لومړيو مياشتو کې د قدرت په شرابو لومړنۍ نيشه کې ډوب دي خو که دا يوې خوا ته کښېږدو تاسو د غوايي د کودتا له لومړۍ کليزې وروسته په ځانګړې توګه د ۱۳۵۸ل کال د مرغومي له شپـږمې نـېـټې وروسته د مشرانو عکسونه وګورئ نو د هغوی په مخونو کې د ژور خپګان، وير او ماتې نښې له ورايه وينئ.

سياسنګ: د خيبـر په وژلو کې هم؟
جلالر: دا په بشپړ ډول يوه متفاوته قضيه ده. د قـتـل مسؤوليت ئـې د حکمتيار حزب اسلامي په غاړه اخيستی دی او دا موضوع په تأريخ کې ثبت سوې ده. کله چې يو څوک وايي: " پلانکی قـتـل ما کړی دی" زه د بې خبرۍ په دنيا کې د هغـهٔ مدافع وکيل نـهٔ سم کـېدای چې ووايم: نـه**!** هـيله کوم**!** تاسو دا قـتـل نـهٔ دی کړی.

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

سیاسنگ: آیا خیبر د شوروي د سفارت خوښېده؟
جلال: سیاست مخ او شا نـهٔ لري. هر سفارت یوه بشپړه سیاسي فابریکه ده او خیبر یو مهم سیاسي شخصیت وو. که ئي کولی سوای چي کار ورځخه واخلي نو تأیید کاوهٔ ئي، پرته له هغي ئي نـهٔ تأیید کاوهٔ. البته له داؤود او د جمهوریت له رژیم سره د خیبر نـږدې والی موږ ته کومه پټه خبره نـهٔ ده. خیبر د ډیموکراتیک گوند په خامۍ او د قدرت د نیولو لپاره نـهٔ چمتو والي باندي یو انتقادي لیدلوری درلود، په ماجرا پالنه کي ئي د گوند مخه نیوله، له کودتایي پاڅون په ځانگړې توگه له مسلحانه بڼي سره ئي مخالفت کاوهٔ. طبیعي ده چي د شوروي د سفارت پر وړاندې ئي براﻻ او علني دښمني نـهٔ سوای ښودله خو د سفارت مقاماتو هم د چا خبره خپله ړیره په ژرندې کي نـهٔ وه سپینه کړې. د گوند ټول مشران او لویان ئي د لاس د ورغوي د کرښو په شان ښـهٔ پېژندل.

سیاسنگ: د خیبر او د کارمل ورته والی او ناورته والی؟
جلالر: که ستاسو موخه په تشکیلاتي مسایلو کي توافقات او اختلافات وي، په هغو ئي نـهٔ پوهېږم ځکه زه د گوند غړی نـهٔ وم. کارمل د ټولنیز ظهور له اړخه، په ځانگړې توگه واک ته له رسېدلو مخکي، د کمونیزم یو ځرگند ډانگ پېیلی استازی وو او دا خبره ئي هېڅکله نـهٔ پټوله. ویل به ئي: زما عقیده د شرم وړ نـهٔ ده. ولي د خپلي عقیدې په علني کېدلو باندې وشرمېږم. د پانگوال نظام یو بې ډاره منتقد وو خو له سلطنت په ځانگړې توگه له داؤود سره ئي احتیاط کاوهٔ. زما هېڅ په یاد نـهٔ راځي چي د داؤود د تفکراتو په اړه دي کومه بده تبصره کړې وي. لږ تر لږه ماته ئي نـهٔ دي ویلي. هماغومره چي کارمل د متحده ایالاتو له سیاست څخه په ټینگه کرکه درلوده په هماغه اندازه ئي د زړهٔ له تله په خپل روح او روان دواړو هم د شوروي د نظام او د تفکر یو سرښندویه پلوی وو او هم د شوروي په مکتب او تفکر باندې سر تر پایه سرسپارلی مین وو. کارمل نـهٔ یوازې د هـېواد پالني ښست بلکه د انسانیت معیار هم شوروي اتحاد ته له قید او شرط پرته وفاداری کي لیدهٔ او په دې لارې کي ئي هر ډول انعطاف گناه انگېرله. دغه بې انتها مینه یو اړخیزه وه، ځکه شورویانو قطعاً د کارمل پر وړاندې د ملگرتوب او صمیمیت کوم احساس نـهٔ درلود.

خیبر متفاوت وو. خیبر انقلابي احساسات او شور او زوړ نـهٔ درلود. تر هغو پورې سفارتونو – په ځانگړې توگه د شوروي سفارت ته - نـهٔ ورتـهٔ چي بلنه ورته نـهٔ وه ورکړل سوې. آرام، ژور او د زغم او پرهیز خاوند وو. ملي او وطني مفکوره ئي درلوده، د سیمي د سیاست او د نړۍ د اوضاع په اړه ئي مسایل د راډیو او جرایدو له لارې ځارل. معلومات ئي په ځانگړې توگه د پښتونستان، پاکستان او هند په اړه ډېر ژور ول.

خیبر او کارمل یو بل ته حضوري او غیابي متقابل درناوی درلود. د نورو له خولو به مو کله ناکله یوه انگازه واورېدله چي په خپلو منځو کي په گوند کي دننه له یو بل سره اختلافات لري، خو ما په خپله د کارمل له خولي د خیبر په تخریب کي یا د خیبر له خولي د کارمل په تخریب کي یوه کلمه خلاف نـهٔ ده اورېدلې. دا هم شوني ده چي ښایي دوی به زما په هکله داسي فکر کړی وي چي: دا سړی د گوند غړی نـهٔ دی. نو ولي د خپلو داخلي رازونو دسترخوان ددهٔ مخي ته خپور کړو. سره له دې چي خیبر د عمر د ډېروالي له اړخه په کارمل مشر وو خو بیا ئي هم کارمل ته ډېر درناوی ښود ځکه چي نوموړي د گوند د یوې جناح مشرتوب پر غاړه درلود. د جمهوریت په لومړیو کي، نورمحمد تره کي، چي د کابل په کارتـهٔ چهار کي زموږ گاونډی وو، یوازې یو ځل راڅخه پوښتنه وکړه: د کورنیو چارو وزیر مو څنگه دی؟ د پوښتني په مفهوم ئي پوه نـهٔ سوم خو ومي ویل: ښـهٔ دی، مگر ولي له ما څخه دا پوښتنه کوئ؟ زه د کورنیو چارو له وزارت سره سر او کار نـهٔ لرم. په خندا ئي وویل: قدیر نورستاني نـهٔ ښییم. پولیس میر اکبر ښییم. ومي ویل: تره کي صاحب! تاسو ډېر دروند او د درناوي وړ شخصیت یاست. هیله کوم چي زما پینه د خپلو توکو ټکالو منځ ته مـهٔ راکاږئ. دواړه چوپ پاتي سوو او د خبرو موضوع مو بدله کړله.

کارمل او تره کي د مدیریت، مشرتابـهٔ او د سازمان ورکولو مهارتونه درلودل خو خیبر د یوهٔ رهبر او ولسي مصلح په توگه ځرگندېدهٔ. زما په نظر ددوی تر منځ یوازینۍ گډه وجه د پښتونستان داعیه او برخلیک وو. دوی په دې موضوع کي د سلطنت او جمهوریت له دواړو نظامونو سره کوم اختلاف نـهٔ درلود. ښایي هغه ملي اصل چي خلک ئي یادوي، همدا وي. له تره کي سره ډېر محشور نـهٔ وم او د هغـهٔ په هکله ډېر نـهٔ پوهېږم. د اوضاع د شنني او تحلیل پر مهال له ورایه ځرگندېدل چي د تره کي، کارمل او نورو په پرتلي د خیبر معلومات په ځلونو ځلونو ډېر دي.

کارمل د پښتونستان په هکله په انقلابي احساساتو خبرې کولې، خو کومه نوي خبره ئي نـهٔ درلوده. هر هغه څه مي چي له هغـهٔ څخه اورېدل د مکرراتو تکرار وو او هر هغه څه ئي چي ویل تقریباً هر څوک په هغو خبرو پوهېدهٔ، خو د پښتونستان د قضیې په هکله د خیبر شنني او توجیهات ان که زه ورسره موافق هم نـهٔ وم، بیا هم ما ته تازه ول. خیبر معمولاً هغو مواردو او ارتباطاتو ته نغوته کوله چي د عادي افرادو ذهن ته نـهٔ ورتلل. له دې چي د ښوونکي تجربه ئي درلودله، د خبرو کولو بڼي ئي خپل په خپله اورېدونکي ته راښکون درلود.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکي په خیر و لولئ

سیاسنګ: تاسو د Rumi Tomato په کتاب کې د پښتونستان په هکله د کارمل د پلار جنرال محمد حسین، د نجیب الله د پلار اختر محمد او د هغوی د زامنو په هکله په تفصیل لیکلي دي خو د خیبر په هکله مو لنډ لیکلي دي. آیا د محمد داؤود د پښتونستان غوښتنې سیاست خیبر هم ځان ته راکاږلی وو؟

جلالر: اختر محمد خان مې له ډېرو پخوا وختونو پېژاندهٔ. د شاهي په پېر/ دوران کې ئې دوه یا درې معمولې دندې درلودلې، خو د جمهوریت په لومړیو ورځو کې، د وزیر په توګه زما له تقرر مخکې، نوموړی په پېښور کې د افغانستان د سوداګریزو چارو استازی ټاکل سوی وو او دواړو هېوادونو تر منځ ئې تګ راتګ درلود. هر کله به چې کابل ته راغی نو د پخوانۍ ملګرتیا ددرنښت په پار به زما دفتر ته هم راغی. نوموړی د پښتونستان د مسئلې یو سرښندویه پلوی وو. همدغه فکري بنه وه چې دی ئې د داؤود د مخلصانو کړۍ ته وروړی وو. اختر محمد ئې د زښت ډېر اعتماد وړ سړی وو. ظاهر شاه ته ئې هم قرابت درلود.

جنرال حسین خان کټ مټ د اختر محمد خان په شان وو، داسې ول لکه چې یوه منه دوه نیمایي کړئ: د خوندورې وینا څښتن، صمیمي، صادق او پاک نفس، د پښتونستان پلوی؛ سلطنت او جمهوریت دواړو ته د زښت ډېر اعتماد نظامي سړی وو. دا یو تصادف وو چې جنرال حسین خان هم د اختر محمد خان په شان د غوایي له انقلاب وروسته متقاعد سو. زموږ آشنایي له ۱۹۵۰ز کال څخه راوروسته پېل سوه. د ۲۰۰۲ز کال په دوبي کې جنرال د (خپلې لور) ملالۍ د لیدلو لپاره امریکا ته راغلی وو. کله چې نیویورک ته راورسېد ملالۍ خپل پلار هغهٔ ځای ته راووست چې زه په کې کار کوم "نګارستان هنري جلالر". له معمولي سلام او تعارفاتو وروسته مې د کارمل فاتحه، چې پینځهٔ شپږ کاله مخکې مړ سوی وو، د قرآن د څو آیاتو په تلاوت سره ورکړه. په سبا شپې ئې ملالۍ مېلمه کړم. له مېلمستیا وروسته مې د خدای په امانۍ پر مهال وویل: سبا شپې ته د ډوډۍ لپاره زما کور ته تشریف راوړئ. راغلل او د شپې را سره پاتې سول. دغه زموږ وروستۍ لیدنه وه.

جنرال حسین خان به دومره په تمثیلي لحن قصه کوله چې ډوډۍ به سړه سوه یا به چای سوړ سو، د بېلګې په توګه که د ظاهر شاه او یا محمد داؤود کوم نقل قول ئې راووړ نو خپل غږ به ئې د هغوی په شان آمرانه جوړ کړ. موږ د ماښام له اوو بجو د شپې تر دولسو بجو پورې کښېناستلو. حربي ښوونځي کې له شمولیت څخه ئې پېل کړه او له ظاهر شاه او داؤود خان سره تر هم صنفي توب او په دوی پسې له نورو راغلو رهبرانو څخه تر شکایت پورې. له کارمل څخه ئې ډېره یادونه ونهٔ کړه، ځکه چې زوی ئې وو، ښایي فکر ئې کاوهٔ چې د خپل زوی په هکله نور څه ووایي. د خبرو په لړ کې ئې د کارمل د نیول کېدلو او له محبس څخه د هغهٔ د بشپړې آزادۍ په نېټو کې تېروتنه وکړه خو ما ئې په خبرو کې مداخله ونهٔ کړه. هغهٔ وویل: په شاهي کورنۍ کې هېڅ چا د نادرخان په اندازې پوهه او درایت نهٔ درلود. ورونهٔ ئې د هغهٔ په پرتلې عادي کسان ول. که نهٔ وای وژل سوای او سلطنت ئې دوام کړی وای نو هېواد ئې د پرمختګ او ښېرازۍ پر لور خوځاوهٔ. ما مخکې هم په کابل کې د جنرال حسین خان له خولې د نادرشاه توصیفونه اورېدلي ول.

هماغه شپه ئې د "صافیانو له اله ګولې/ شورش صافي" څخه یادونه وکړه. ددې پېښې د نېټې د یادولو په اړه ئې تېروتنه وکړه. ما لازمه ونهٔ ګڼله چې د خپل ګران مېلمه تېروتنه تصحیح کړم خو کله چې د دوهم او دریم ځل لپاره ئې د "صافیانو اله ګوله" یاده کړه غوښتل مې ووایم: په ۱۹۴۵ز کال کې د حکومت او د صافي د قوم تر منځ د مشرقي په ولایت کې وسلواله نښته سوې وه. د هغهٔ مهال واکمنو په لوی لاس د صافیانو جګړه د جګړې یا د پاڅون په نوم نهٔ یاداوهٔ بلکه د صافیانو اړودوړ یا اله ګوله ئې یادوله او په دې سره ئې د حق پر وړاندې د پاڅون یا بغاوت باطله پنځون/ صبغه راپورته او په عامه اذهانو کې ئې تزریق کوله. د وینا دا ډول د برتانیې د سترواکۍ له مطبوعاتو څخه په میراث پاتې وو. د برتانیې په مستعمراتو کې هر چېرې چې د آزادۍ غوښتنې پاڅون راپورته کېدهٔ، انګلیسانو د مقاومت د کلمې پر ځای لومړی د اړودوړ کلمه کاروله او بیا به ئې مخالفین قتل عام کړل ترڅو د اعتراض روحیه په نطفه کې شنډه سي. وروسته مې له ځان سره فکر وکړ چې ددې تبصرې په اورولو سره به ئې له روایت څخه د افکارو مزي پرېک سي یا به مې په خپل کور کې کوم خپګان رامنځته سي. نو ځکه چوپ پاتې سوم.

نور بیا

سیاسنګ: هغه د محمد داؤود په رکاب کې د صافیانو د پاڅون د ځپلو لپاره تللی وو.

یادونه: قدرمنو لوستونکو! دا هم د ښاغلی رحمت آریا د آرشیف: لینک

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پاژوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ